

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

Година LXIX – Број 1

Београд, 21. јануар 2020.

Цена овог броја је 1.650,00 динара
Годишња претплата је 14.795,00 динара

1

На основу члана 67. ст. 1. и 4. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19),

Министар просвете, науке и технолошког развоја доноси

ПРАВИЛНИК

о допунама Правилника о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања

Члан 1.

У Правилнику о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС – Просветни гласник”, број 5/19) у делу: „3. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ” после програма предмета: „СРПСКИ ЈЕЗИК”, додају се програми предмета: „МАТЕРЊИ ЈЕЗИК”, и то: „АЛБАНСКИ ЈЕЗИК, БОСАНСКИ ЈЕЗИК, МАЂАРСКИ ЈЕЗИК, РУМУНСКИ ЈЕЗИК, РУСИНСКИ ЈЕЗИК и СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК”, који су одштампани уз овај правилник и чине његов саставни део.

У делу: „4. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ” после програма: „ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ”, додају се програми: „МАТЕРЊИ ЈЕЗИК/ ГОВОР СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ”, и то: „БОСАНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, БУЊЕВАЧКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, МАЂАРСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, РОМСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, РУМУНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, РУСИНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, СЛОВЕНАЧКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, УКРАЈНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ и ЧЕШКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, који су одштампани уз овај правилник и чине његов саставни део.

Члан 2.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије – Просветном гласнику”, а примењује се почев од школске 2020/2021. године.

Број 110-00-347/2019-04
У Београду, 23. децембра 2019. године
Министар,
Младен Шарчевић, с.р.

Назив предмета: МАТЕРЊИ ЈЕЗИК

Назив програма: МАТЕРЊИ ЈЕЗИК/ГОВОР СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

БОСАНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Naziv predmeta **Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture**Cilj Cilj učenja *bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture* je sticanje znanja o osobnostima bosanskoga jezika, književnosti i kulture Bošnjaka, kao i razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, te razvijanje svijesti o sopstvenom nacionalnom identitetu, vrjednovanju vlastitog kulturnog stvaralaštva i stvaralaštva drugih naroda.Razred **Treći**Godišnji fond časova **72 časa**

ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI	
<ul style="list-style-type: none"> – čita sa razumijevanjem različite tekstove; – ima izražen interes za knjigu, znanje i čitanje sadržaja koje nudi knjiga; – zna klasificirati elemente toka događaja u priči; – može uočiti važne pojedinosti u književnome tekstu; – uočava likove i njihove osobine – uočava prihvatljivo i neprihvatljivo ponašanje pojedinih likova; – prepoznaje slijed događaja u književnome tekstu; – sastavlja plan priče; – prepoznaje dijelove teksta koje govore likovi i one dijelove koje govori pripovjedač; – shvata i izvlači poruku priče; – razumije osjećanja koja u njemu budi priča; – doživljava priče može izraziti riječima, pokretom, crtežom, zvukom; – zna da je bajka priča o čudesnim nestvarnim likovima i događajima; – zna da je basna kratka priča u kojoj su glavni likovi životinje biljke i predmeti; – tumači pouku basne i povezuje je sa ljudskim osobinama; – može analizirati pjesmu, učiti je napamet i recitirati je izražajno; – uočava da u igrokazu glumci likove predstavljaju na pozornici; – glumi; – prepoznaje teorijske pojmove. – istražuje i upoznaje se sa životom i običajima Bošnjaka; – zna o kulturno-historijskom naslijeđu Bošnjaka; – istražuje i upoznaje se sa ličnostima iz historije Bošnjaka; – pravilno piše veliko početno slovo u pisanju imena naroda, višestanih geografskih naziva, naziva knjiga i časopisa; – piše veliko početno slovo u nazivima praznika i blagdana; – razlikuje vrste riječi, uočava ih u primjerima; – zna da odredi vrstu, rod i broj određene vrste riječi; – razlikuje upravni i neupravni govor; – u učestalim riječima pravilno upotrebljava skupove je/ije; – pravilno izgovara i upotrebljava glasove – slova č, ć, dž, đ, h – može govoriti u kontinuitetu i služiti se oblicima izražavanja koji su predviđeni programom; – zna razgovarati s drugom osobom/osobama, direktno ili telefonom uz uvažavanje pravila lijepog ponašanja; – može ispričati priču predstavljenu nizom slika ili jednom slikom (kao običan slijed događaja); – može prepričati tekst pomoću detaljnih pitanja; – može napisati priču ispričanu nizom slika ili jednom slikom; – prepričava priču u pisanoj formi (po nizu slika, po jednoj slici, po detaljnim pitanjima); – napiše čestitku, poruku; – prepoznaje filmske priče, rado ih gleda i prepričava sadržaj; – usvaja pojam televizijske emisije i priča o emisijama koje odgovaraju njegovom/njenom interesu i uzrastu; – rado gleda crtani film i prepričava sadržaj; – uočava izražajne mogućnosti filma (slika, riječ, muzika, boja, zvuk). 	KNJIŽEVNOST	<p>Hadžem Hajdarević: <i>Bajramske cipele</i> Ahmet Hromadžić: <i>Dječak i ptica</i> Suada Hodžić: <i>Prvak Nino</i> Mevluda Melajac: <i>Vrapčići</i> Ela Peroci: <i>Papučica maca</i> Narodna priča: <i>Nasrudi-hodža i car</i> Narodna priča: <i>Listica i roda</i> Braća Grim: <i>Hrabri krojač</i> Zehra Hubijar: <i>Zeko i djeca</i> Grugor Vitez: <i>Zalazak sunca</i> Mirsad Bećirbašić: <i>Naušnice od trešanja</i> Hajro Ikić: <i>Pismo učitelju</i> Omer Turković: <i>Hor hrčaka</i> Muharem Omerović: <i>Kad djeca vožnju uče</i> Ibrahim Kajan: <i>Igra žmurke</i> Zehnjija Bulić: <i>Biciklo</i> Bela Džogović: <i>Maslačak</i> Nasiha KapidžićHadžić: <i>Sjenice</i> Enes Kahvić: <i>Najbolji majstor</i> (igrokaz)</p> <p>Književni pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – lirska pjesma, – epska pjesma, – narodna bajka, – basna, pouka – dramski tekst (igrokaz), dramski junak. 	
		ELEMENTI NACIONALNE KULTURE	<p>Život i običaji Bošnjaka. Praznici, blagdani i značajni događaji Bošnjaka</p>
		JEZIK (rječnik, gramatika, ortoepija, ortografija)	<p>Veliko slovo u pisanju imena naroda, višestanih geografskih naziva, praznika, blagdana, knjiga i časopisa Vrste riječi: Imenice (vrste imenica) Pridjevi (vrste pridjeva, rod i broj) Zamjenice (lične) Glagoli (glagolska vremena, rod i broj glagola) Upravni i neupravni govor Skupovi je/ije u učestalim riječima Glasovi – slova č, ć, dž, đ, h u izgovorenim i napisanim riječima.</p>
	JEZIČKA KULTURA	<p>Vježbe usmenog izražavanja: Pričanje Situacioni i telefonski razgovor Pričanje događaja predstavljenog nizom slika Prepričavanje Prepričavanje teksta na osnovu detaljnih pitanja Opisivanje Opis predmeta (doživljavanje svim osjetilima i izražavanje doživljaja riječima) Opisivanje kao vježba percepcije i izbora adekvatne riječi kao oznake Čestitka Čestitanje praznika i rodendana (igra uloga, ponašanje, učtivost u obraćanju, uvažavanje različitosti, poštovanje drugog) Vježbe pisanog izražavanja: Pričanje događaja Pisani odgovori na pitanja koja se odnose na sadržaj niza slika Dopunjavanje rečenica uzetih iz price. Prepričavanje teksta Prepričavanje na osnovu detaljnih pitanja (pisani odgovori na pitanja) Pisanje rečenica o dragom predmetu (Koji je to predmet? Kako izgleda? Kakve je boje, veličine i od čega je izrađen?) Pisanje čestitke (pravimo i pišemo čestitku).</p>	
	MEDIJSKA KULTURA	<p>Filmske priče za djecu Televizijske emisije kao podsticaj i sredstvo za realizaciju svih sadržaja Crtani film (nivo prepoznavanja i prepričavanja) Šta sve može moj računar.</p>	

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, elementi nacionalne kulture jezička kultura, jezik, medijska kultura.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Izborni program Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture pohađaju učenici koji nastavu slušaju na srpskome jeziku. Program za treći razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja je organizovan, kao i programi za prethodna dva razreda, po modelu spirale, što znači da su sadržaji dati u iste četiri oblasti: *Književnost*, *Elementi nacionalne kulture*, *Jezik*, *Jezička kultura*, *Medijska kultura*, ali se oni proširuju i produbljuju, a ishodi se nadograđuju i razvijaju. Program nastave i učenja Bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz sve tri predmetne oblasti.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvata kreiranje godišnjeg i operativnih planova, kao i razvijanje priprema za čas/dan/sedmicu. Godišnji plan sadrži broj časova po oblastima raspoređenih po mesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, planirani fondom časova po oblastima i godišnjim fondom časova. Program nastave i učenja predmeta Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture u trećem razredu osnovne škole čine četiri predmetne oblasti. Ukupan broj časova je 72, dva časa sedmično. Preporučeni broj časova po predmetnim oblastima je: *Književnost* – 25 časova, *Elementi nacionalne kulture* – 12 časova, *Jezik* (rečnik, gramatika, ortoepija, ortografija) 15 časova, *Jezička kultura* – 15 časova, *Medijska kultura* – 5 časova. Sve oblasti se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima. Programi Bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture u prvom ciklusu, po svom cilju i koncepciji, najbliži su programima obaveznog predmeta Srpski jezik, naročito u oblastima *Jezik* (rečnik, gramatika, ortoepija, ortografija) i *Jezička kultura*. Na časovima književnosti učenici imaju priliku da se upoznaju sa autorima i delima bosanske književnosti. Kada je u pitanju oblast *Elementi nacionalne kulture* učenici će proširiti i produbiti stečena znanja o običajima i načinu življenja bošnjaka u prošlosti.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

U nastavi književnosti najvažnije je kod učenika razvijati sposobnost čitanja književnih tekstova sa razumijevanjem, podsticati ljubav prema čitanju, graditi osećaj za lepo i vredno, vaspitavati ukus i negovati istrajnost u čitanju i doživljavanju književnog dela. Učenike treba navikavati da opišu doživljaj pročitanih književnih djela i iznesu mišljenje o njima. Osim navedenog, potrebno je unaprijediti čitanje i sve oblike čitanja, kao i osposobiti učenike za samostalno čitanje i samostalan rad na tekstu.

Takođe, važno je kod učenika razvijati interesovanja i motivacije za umjetnički tekst. Bitno je osposobiti učenike da prepoznaju određene književnoteorijske i funkcionalne pojmove i otkriju njihovo značenje, kao i osposobiti ih za govornu interpretaciju književnog teksta: kazivanje i recitiranje, izvođenje dramskog teksta po ulogama i uživljavanje u vrijednosti književnog lika.

Procesom nastave književnosti potrebno je postići i sledeće:

- uočavanje pojedinosti i elementarnih slika ekspresivnih mjesta i korišćenje jezičko-stilskih sredstava;
- otkrivanje uzročno-posljedičnih veza u složenoj strukturi umjetničkog teksta;
- osposobljavanje učenika da istražuju tekst, da se sami snalaze u njemu, da ga prepričavaju (ako je prozni tekst u pitanju);
- uočavanje događaja, situacija, scena, konflikata i razvijanja sposobnosti za izražavanje vlastitih stavova;
- uočavanja radnje, redosljeda izlaganja, uočavanje logičkih cjelina i njihovo jezičko naslovljavanje;
- osposobljavanje za uočavanje ideja ili poruka;
- uvođenje učenika u vrijednovanje književnog umjetničkog teksta;
- širenje saznanjih vidika učenika.

ELEMENTI NACIONALNE KULTURE

U oblasti nacionalne kulture na nivou ovog uzrasta pažljivim odabiranjem priča i predanja treba učenike upoznavati sa običajima, blagdanima, praznicima, značajnim datumima i ličnostima iz bošnjačke historije kako bi se kod njih razvijao pozitivan stav prema osobenostima sopstvene nacionalne pripadnosti.

JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pismenu komunikaciju standardnim bosanskim jezikom. Usvajanje gramatike bosanskoga jezika u početnim fazama na mlađem uzrastu pretežno je nesvjesno – u raznovrsnim aktivnostima učenici slušaju iskaze na bosanskom jeziku, ponavljaju ih i kombiniraju u odgovarajućim poznatim i bliskim kontekstima. U narednim fazama nastavnik pomaže učenicima da uoče jezička pravila i počnu da ih primjenjuju. Važno je neposredno nametnuti gramatičku pojavu. Bitno je da učitelj/učiteljica u svakoj pogodnoj situaciji znanje iz gramatike stavi u funkciju tumačenja teksta. Pri obradi nastavnih jedinica važno je koristiti pogodan polazni tekst (lingvometodički tekst) na kojem će učenici uočiti novu gramatičku pojavu koristeći već stečena znanja. Jezičku pojavu bi trebalo predstaviti ilustracijom ili grafički, kako bi je učenici lakše usvojili i zapamtili. Naučenu gramatičku pojavu obnoviti i provjeriti kroz jezičku igru, kako bi nastava gramatike učenicima bila što zanimljivija.

Budući da učenici koji pohađaju nastavu Bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture, pohađaju i nastavu srpskoga jezika, svrsishodno je u odgovarajućim prilikama koristiti transfer znanja stečenih na srpskom jeziku i o srpskom jeziku. Nastava Bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture treba da bude u korelaciji s nastavom srpskoga jezika.

Jezička građa se iz razreda u razred postepeno proširuje i usložnjava, ona je kumulativna i nadovezuje se na prethodnu. Uvođenje novog elementa podrazumeva ovladanost prethodnim, što znači da se nova građa oslanja na prethodnu koja se kontinuirano uvježbava.

Kada su u pitanju nastavni sadržaji koji se odnose na pravopis (ortografiju) bosanskoga jezika važno je da pravopisna pravila učenici usvajaju postepeno, uz ponavljanje i vježbanje već naučenog i uz usvajanje novih sadržaja, i to putem različitih vježbanja kako na nivou riječi tako i na nivou rečenice.

Pisanje višechlanih geografskih naziva potrebno je povezati sa nastavom prirode i društva, kao i sa znanjem stečenim na času srpskoga jezika.

Kada su u pitanju skupovi je/je potrebno je obnoviti znanja iz prethodnih razreda, proširiti ih i produbiti.

Obzirom da je u bosanskome jeziku karakteristična upotreba glasa „H” neophodno je pronaći adekvatne primere i na zanimljiv način predstaviti ih učenicima. Takođe, na časovima ortoepije vežbati izgovor riječi koje sadrže glasove: č, ć, dž i đ.

JEZIČKA KULTURA

Oblast Jezička kultura obuhvata usmjeno i pismeno izražavanje. Usmjeno izražavanje učenika treba razvijati u razgovoru u kojem ih učitelj usmjerava da jasno, precizno i razgovetno izgovaraju rečenice, poštujući intonaciju i pravilno akcentovanje u rečenicama. Učitelj treba da stvara prilike i podstiče učenike da govore, iznose informacije, svoja mišljenja, osjećanja itd. U trećem razredu trebalo bi podsticati učenike da prepričavaju, pričaju i opisuju i na sažet i na opširan način kako usmjeno, tako i pismeno. Prepričavanje mora da ima svoj cilj i da bude planski i usmjeren. Potrebno je usmjeravati učenike kako da odaberu činjenice, kako da odvoje glavno od sporednog i manje bitnog i kako da slede hronološki tok sadržaja. Pričanje predstavlja stvaralačko izražavanje bez obzira na to da li je u pitanju stvarnost ili fantazija. Najčešće se počinje sa pričanjem doživljaja, pa potom događaja. Potrebno je ukazati učenicima da zanimljivo pričanje treba da bude dinamično, kao i da mogu slobodnije da iznose lične doživljaje, stavove, da budu maštoviti i originalni, da se emocionalno i slikovito izražavaju. Opisivanje – treba osposobljavati učenike da pažljivo posmatraju, uočavaju, otkrivaju, zapažaju, uspoređuju, pa tek onda datu predmjetnost da misaono zaokruže i jezički uobliče. Ciljeve i zadatke ove vrste vježbanja trebalo bi postepeno usložnjavati – od jednodimenzionalne deskripcije vidljivog do promišljenog, analitičkog izražavanja doživljaja stvarnosti u kojoj će biti istaknuta samostalnost i individualnost učenika.

Tokom nastave jezičke kulture trebalo bi osposobiti učenike da pravilno popune različite jednostavne obrasce, da napišu čestitku, čestitaju praznik, napišu pozivnice za rođendan i slično. Jezička kultura učenika neguje se i kroz igrovne aktivnosti, posebno kroz jezičke vježbe, na primjer: igra uloga – ponašanje, učtivost u obraćanju, uvažavanje različitosti, poštovanje drugog. Govorne vježbe kod učenika podstiču maštu i kreativnost zbog čega bi ih trebalo češće primjenjivati u nastavi jezičke kulture.

Nijedan školski pismeni zadatak se ne izrađuje u trećem razredu.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja i ocjenjivanje postignuća učenika realizuje se u skladu sa *Pravilnikom o ocjenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju* i usmjereno je na dobijanje informacija o obrascima mišljenja i uslovima pod kojim učenik može da funkcionalno primjeni znanje razvijeno tokom procesa nastave i učenja. Proces praćenja i vrednovanja jednog učenika treba započeti inicijalnom procjenom nivoa postignuća učenika. Akcenat bi trebalo da bude na učenikovim sposobnostima – na onome što učenik može ili pokušava da učini. Tokom procesa nastave i učenja učitelj kontinuirano i na primjeren način ukazuje učeniku na kvalitet njegovog postignuća tako što će povratna informacija biti dovoljno jasna i informativna, kako bi bila podsticajna za dalje napredovanje učenika. Svaka aktivnost je dobra prilika za procjenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procjenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika.